

Ranka Jindra*

VAŽNOST RADIONIČKOG OBLIKA RADA

UDK: 378.147

371.311.4

Stručni rad

Sažetak

Radionice su nov oblik rada u nastavi, posebno na fakultetima. Od svih oblika rada najviše potiču iskustveno učenje, koje uvijek treba biti i procesuirano. U tome je najveća važnost radioničkog oblika rada. Kao specifičan oblik rada u nastavi ima i svoju posebnu metodologiju i pravila koja osiguravaju uspjeh procesa aktivnog učenja. Rezultati ispitivanja odnosa studenata Učiteljskog fakulteta u Osijeku i studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku prema radioničkom obliku rada pokazuju da studenti visoko ocjenjuju taj oblik rada u odnosu na druge oblike rada u nastavi.

Ključne riječi: studenti; nastava; oblik rada; radionice; iskustveno učenje; svjesnost

I. TEORIJSKI DIO

Uvod

U procesu obrazovanja vrlo je važno da studenti prihvate ponuđena znanja kao nešto živo i praktično primjenjivo. Stoga nije samo važno koje i kakve informacije prenosimo već je značajno kako ih prenosimo. To znači da je način prijenosa poruke često važniji od sadržaja poruke. Svaki student mora osjećati da se predavač obraća njemu osobno i bez obzira na broj studenata između predavača i studenta mora postojati direktna komunikacija. Međutim, poznato je da se i pored najbolje volje ljudi tijekom dugih predavanja polako isključuju. To je najčešće frontalni oblik rada koji karakterizira naglašena uloga predavača, a to, već samo po sebi, nameće receptivno i reaktivno ponašanje studenata. Na fakultetima prevladava predavačka nastava, a sveučilišni se profesori uglavnom usavršavaju prema višim razinama znanstvene kompetencije, a predavačke se vještine „razumijevaju“. Međutim, i u frontalnoj nastavi predavač može dati studentima različite zadatke i tako nastavu približiti pojedincu. (Jelavić, F., 2008)

Prema Bolonjskom procesu, sve se više na sveučilištima u Hrvatskoj inzistira na kvaliteti visokoškolske nastave. Tako je Udruga za razvoj visokog školstva u Rijeci „Universitas“ izradila Program inicijalnog osposobljavanja visokoškolskih nastavnika za rad u nastavi (INIOS). Prijedlog Programa inicijalnog osposobljavanja visokoškolskih nastavnika za rad u nastavi izrađen je tijekom rada na projektu Usavršavanje

* mr. sc. Ranka Jindra, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Učiteljski fakultet u Osijeku, L. Jäger 9, 31000 Osijek, e-mail: rankajindra1@yahoo.com

kvalitete visokoškolske nastave što ga je tijekom 2001. i 2002. godine podupirao institut Otvoreno društvo – Hrvatska. Autorice su prijedloga prof. dr. sc. Jasminka Ledić i doc. dr. sc. Vesna Kovač.

Program je rađen u skladu s preporukama koje o pitanjima osiguranja kvalitete visokoškolske nastave upućuju relevantne institucije koje prate realizaciju Bolonjskog procesa (primjerice, European Association for Quality Assurance in Higher Education – EAQA, European University Association – EUA i dr.) Iako se ciljevi te očekivani rezultati i sadržaji programa u prvom redu odnose na usavršavanje nastave i učenja, temeljna ishodišta i principi na kojima se zasniva Program polaze od stava da učenje i znanstveni pristup treba biti u temelju svih akademskih djelatnosti. Program poštuje posebnosti i zahtjeve visokoškolskog poučavanja, a zasniva se na principima iskustvenog i kolegijalnog učenja s namjerom da se oblikuje „razmišljajući praktičar“ posvećen aktivnom učenju i studentima orijentiranom poučavanju.

Program podržava preporuke EAQA koje se odnose na definiranje standarda osiguranja kvalitete visokoškolske nastave, ističući da institucije moraju osigurati da nastavnici posjeduju minimalne kompetencije za rad u nastavi, ali i mogućnosti da te kompetencije razvijaju i proširuju. Okvirni sadržaj Programa uključuje teme: Hrvatski sustav visokog obrazovanja u nacionalnom i globalnom kontekstu; Priprema visokoškolskih nastavnika za rad u nastavi (trendovi, primjeri, izazovi...); Na putu prema europskom prostoru visokog obrazovanja: projekt Tuning; Određivanje standarda i indikatora kvalitete visokoškolske nastave; Kako uspješno predavati; Kako voditi uspješan seminar; Diskusija – nastavna metoda u visokom obrazovanju; Primjena studija slučaja u nastavi; Prezentacija portala o e-learningu; Nastavnikov portfelj; Aktivno učenje i poučavanje; Vrednovanje učenja, nastave i nastavnika (Ledić, J. i Kovač, V. 2005., 1-5). Samo iz navedenog okvirnog sadržaja jasno se mogu razabrati pomaci od tradicionalne predavačke nastave prema suvremenim kvalitetnijim oblicima rada, strategijama i metodama.

Naglasak je na aktivnom i iskustvenom učenju, na suradnji i interaktivnoj nastavi. Nastava se temelji na učenju, stvaranju osobnog iskustva. Stoga Huber određuje da strategija učenja mora počivati na aktivnom ponašanju sudionika u nastavi (prema Jelavić, 2008). Bez iskustva, koje se stvara učenjem, teško može doći do željenih promjena u ponašanju pojedinca, do, kako to kaže C. R. Rogers, „signifikantnog učenja“. Spoznaje, znanja i iskustva nastaju kroz akciju samog subjekta. Za J. Piageta bitna je upravo ta akcija, („dinamička interakcija“), jer njome subjekt i razumijeva okolinu (znanje) i postiže osobni razvoj (znanje/iskustvo/+sposobnosti+osobine ličnosti) (prema Jelavić, 2008).

Kyriacou navodi brojne pedagoške koristi aktivnoga učenja:

- Takve su aktivnosti intelektualno poticajne, a time i djelotvorne u održavanju motivacije i zanimanja za aktivnosti.
- Pomažu u razvoju brojnih sposobnosti učenja potrebnih za organizaciju aktivnosti te interakcijskih i komunikacijskih sposobnosti u suradničkim aktivnostima.
- Te aktivnosti učenici prihvaćaju jer omogućuju napredak i potiču pozitivan odnos prema predmetu učenja.
- Suradničke aktivnosti omogućuju bolji uvid u tijek aktivnosti učenja jer su-

dionici prate rad svojih kolega i zajednički slijede i raspravljaju o postupcima i strategijama (Kyriacou, C., 1997., str. 66.).

Aktivno učenje uvjet je inovativnom učenju koje je usmjereno budućnosti uz koje je važna anticipacija ili predviđanje, aktivno sudjelovanje umjesto pasivnog prilagođavanja postojećem. U procesu aktivnog učenja važno je da se ono temelji na iskustvu i da se stvaraju nova iskustva jer u procesu aktivnog stvaranja iskustva subjekt slobodno oblikuje vlastite odgovore na neku situaciju. (Bognar, L., i Matijević, M., 2005). Kolb određuje učenje kao proces u kojem se znanje stvara kroz transformiranje iskustva (prema Knowles i sur., 1998). Učenici ne samo da moraju razumjeti pojmove nego moraju za njih imati i određenu važnost. Ako učenici uviđaju važnost naučenoga, učenje će biti pojačano. Knowles i sur. (1998.) ukazuju na glavne pretpostavke koje predstavljaju temelj iskustvenoga učenja:

- ljudi imaju prirodni potencijal za učenje;
- učenje dobiva na značenju kada se prepozna osobna svrha sadržaja;
- najznačajnije je učenje kroz osobno iskustvo;
- olakšano je učenje ako učenik odgovorno sudjeluje u procesu učenja;
- samopotaknuto učenje koje učenika u cijelosti zaokuplja sveobuhvatno je i trajno;
- najbolje se potiče kreativnost u učenju ako je primarna samokritičnost i samovrednovanje, a sekundarno vrednovanje od strane drugih i
- u suvremenom društvu društveno su najkorisniji proces učenja, stalna otvorenost novim iskustvima i uključenost u procese promjene.

Učenje za Kolba i suradnike nije samo stjecanje znanja ili transmisija sadržaja već interakcija sadržaja i iskustva, gdje jedno transformira drugo (Knowles i sur., 1998).

Iskustvenim se učenjem postiže:

- svjesnost o cilju i predmetu učenja;
- razvijanje profesionalne kompetencije za rješavanje problema;
- osposobljavanje za odlučivanje i primjenu rješenja i
- podizanje socijalne odgovornosti kroz rad u konkretnom društvenom kontekstu. (Grozđanić, V., 2003).

Zahtjeve suvremene nastave velikim dijelom ispunjava radionički oblik rada u nastavi. Popularno zvane *radionice* uveliko se u nas provode u osnovnom i srednjem obrazovanju, a u visokoškolskoj nastavi smatraju se *neprimjerenima* jer su isključivo vezane za iskustvo i doživljaj, što je suprotno *ozbiljnoj* predavačkoj nastavi na fakultetima. Radionice prilično stidljivo ulaze u visokoškolsku nastavu jer za njihovo provođenje treba dodatno obrazovanje predavača, koje uključuje znanje o radioničkom obliku rada, vještine provođenja i osobni stav prema djelotvornosti tog oblika rada.

Pedagoške radionice

Pedagoške radionice specifičan su oblik rada u nastavi i didaktičari ih uvrštavaju u domenu odgojnoobrazovnih strategija kojima se oblikuju načini rada u nastavi: metode i postupci (Bognar, L. i Matijević, M., 2005).

Radionica je naziv za specifičan oblik grupne interakcije. Glavno je obilježje radionice kružna komunikacija: sudionici dijele svoja iskustva smješteni u krug tako da svatko vidi svakoga. Uloga je voditelja poticanje i olakšavanje razmjene iskustva sudionika. Radionica omogućuje iskustveno učenje o sebi, drugima i svijetu. One stavljaju naglasak na proces, a ne na ishod ili rezultat procesa. Tijekom procesa podjednako se apelira na osjetilne, emocionalne i moralne, a ne samo na intelektualne funkcije sudionika. Ono u čemu je pravi obrazovni doprinos takvog načina rada cjelovit je osobni rast i razvoj (Bognar, L. i sur., 1994).

Stoga pedagoška radionica ima posebnu odgojnu vrijednost. Predstavlja oblik psihološko-pedagoškog skupnog rada koji je zasnovan na načelima i dobroj praksi neformalnog obrazovanja. Ona omogućava sudionicima ostvarivanje različitih uvida o sebi, drugima i/ili temi radionice.

Načela rada u pedagoškim radionicama čine veliku razliku u kvaliteti odnosa među sudionicima u odnosu na frontalni, klasični rad u učionici, a ona se odnose na sljedeće:

- Kreiranje sigurnog prostora (i u fizičkom i u psihološkom smislu), u kojem sudionici osjećaju slobodu da se osobno izraze i budu otvoreni, ali i preuzimaju odgovornost prema sebi i drugima u skupini u zajedničkom procesu.
- Suradničko i socijalno učenje – učenje u skupini, sa skupinom i od skupine; skupina se u ovom slučaju ne koristi samo kao prirodno okruženje za život i učenje, niti samo kao partner za rješavanje kooperativnih zadataka već se koristi i kao izvor učenja o sebi, odnosima s drugima i svijetu oko nas.
- Poticanje aktivnog sudjelovanja sudionika – interaktivne metode funkcioniraju prema načelu „što se više uložiš – to ćeš više i dobiti“. Poticanje aktivnog sudjelovanja sudionika nije ograničeno samo na sudjelovanje u aktivnostima na pedagoškim radionicama nego predstavlja i osnaživanje sudionika da to načelo primjenjuju i u životu.
- Nositelj znanja nije jedino voditelj radionice već i svaki sudionik – načelo usvojeno iz humanističke psihologije prema kojemu svaka osoba ima potrebu da se razvija i uči, samo joj treba dati odgovarajuće uvjete i priliku za to.
- Holistički (cjeloviti) pristup procesu učenja – kvalitetni obrazovni programi trebaju poticati učenje čitavim bićem, a ne samo «učenje od vrata na gore». Kvalitetno učenje razumijeva dovoljno poticaja i prostora, kako za misli tako i za osjećaje, ali i praktičnu aktivnost, kao i prostor za razumijevanje stavova i istraživanje vrijednosti.
- Učenje u „zoni izazova“ – neophodno je da aktivnosti nose u sebi izvjesnu dozu izazova (novine, zanimljivosti...) za sudionike. Kvalitetno se učenje rijetko događa ili se ne događa u „zoni komfora“ (u kojoj po tisuću puta u životu radimo stvari na isti način, odgovaramo na istu vrstu pitanja istom vrstom odgovora, gdje nema osobne uključenosti).

Učenje se neće dogoditi u „zoni panike“ gdje je količina izazova prevelika za sudionike (oni će se iz straha vratiti u „zonu komfora“). Količina izazova treba biti pažljivo odmjerena sukladno s osobinama pojedinaca u skupini, stupnjem razvoja skupine (npr. je li riječ o početku, sredini ili završetku semestra, godine, programa).

Tako pažljivo odmjerena količina izazova u sigurnom prostoru omogućava pravo bogatstvo važnih životnih uvida o sebi, o drugima, kao i o temi radionice.

- Poštovanje različitih stilova učenja. Ne postoje dobri i loši stilovi učenja, postoje samo različiti stilovi. Izazov pri kreiranju pedagoških radionica mogućnost je izbora aktivnosti uključivanja različitih stilova učenja jer samo na taj način možemo postići maksimalno sudjelovanje svih sudionika.

- Interkulturalno učenje obrazovni je pristup u kojemu se postojeće (kulturne) različitosti u skupini prihvaćaju kao prilika za bolje međusobno upoznavanje, učenje o sebi i drugima, uzajamni rast i razvoj.

- Iskustveno učenje. Iskustvo nije iskustveno učenje, a da bi postalo učenje, iskustvo mora biti procesuirano. Taj proces transformacije iskustva u učenje upravo je najveći zadatak pedagoških radionica.

(Marković, D. ://www.hajdeda.org.rs/)

II. METODE

Cilj istraživanja

Cilj je rada istražiti kako studenti Učiteljskog fakulteta u Osijeku i Filozofskog fakulteta u Osijeku procjenjuju oblike rada u nastavi, posebno u odnosu na to gdje najviše dolaze do izražaja njihove sposobnosti (osobnost i kvalitete). Zanimalo nas je kako procjenjuju radionice kao oblik rada u visokoškolskoj nastavi s obzirom na njihovo aktivno sudjelovanje, iskustveno učenje i postignute rezultate. Cilj je bio istražiti jesu li studenti svjesni interaktivnog procesa i jesu li se promjene dogodile.

Zadatci istraživanja

Zadaci istraživanja:

1. Ispitati koji oblik rada na fakultetu studenti najviše cijene
2. Ispitati procjenu studenata – u kojem obliku nastave najviše dolaze do izražaja njihove sposobnosti
3. Doznati kako se osjećaju u radu u radionicama u odnosu na stupanj prihvaćenosti i povezanosti sa svojim kolegama
4. Procjena studenata o stupnju uključenosti u rad i dinamiku rada u radionicama
5. Ispitati koliko su svjesni interaktivnog procesa u radu u radionicama
6. Ispitati koliko znanje i vještine usvojene na radionicama primjenjuju u svakodnevnom životu.

Uzorak istraživanja

Ispitanici su studenti Učiteljskog fakulteta u Osijeku i studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku. Studenti su bili polaznici izbornih kolegija: Nenasilna komunikacija na trećoj godini studija Učiteljskog fakulteta u Osijeku (13) i kolegija Posredovanje u

sukobima u školi na četvrtoj godini studija Učiteljskog fakulteta (40), studenti četvrte godine dislociranoga studija u Slavonskom Brodu (25) i studenti pedagogije Filozofskog fakulteta u Osijeku (15). Ukupna je veličina uzorka 93 studenta.

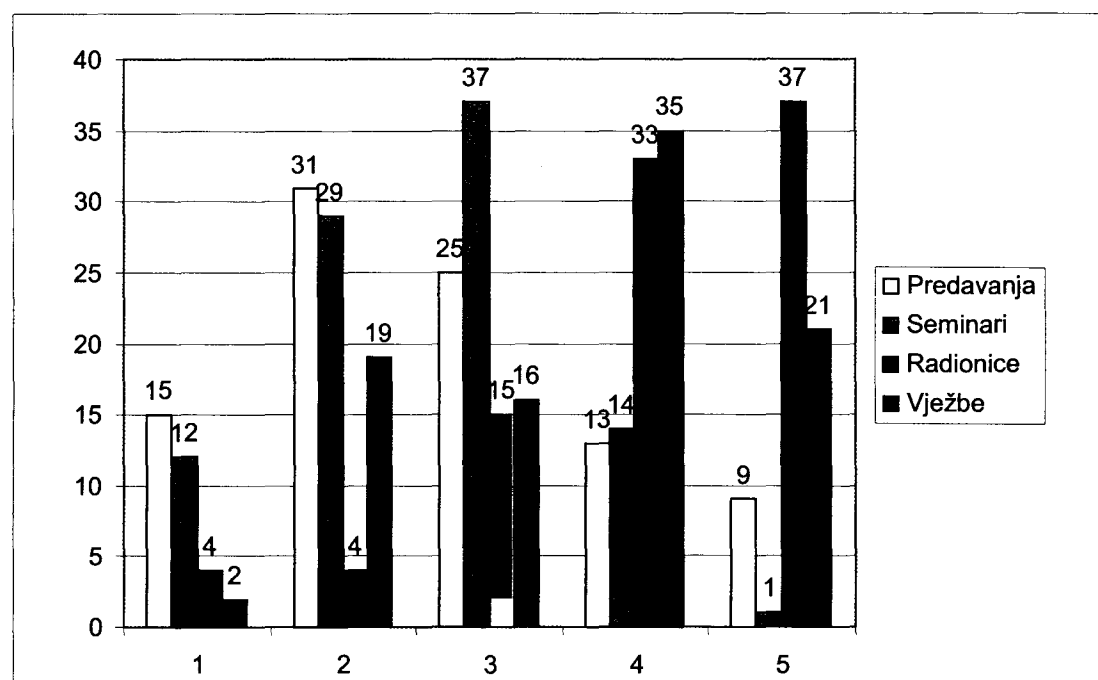
Postupak istraživanja

Primijenjena je anketa kombiniranog tipa od 14 pitanja. U prva dva pitanja od ispitanika se tražilo da ocijene oblike nastave ocjenom od 1 do 5. Najniža je vrijednost 1, a najviša 5. Ostala su pitanja pitanja zatvorenoga tipa u kojima su ispitanicima ponuđeni odgovori prema učestalosti pojave koju procjenjuju. Ponuđeni su odgovori: *uvijek, rijetko i nikada*. Dobivene ocjene oblika rada u nastavi obrađene su deskriptivnom statistikom (srednja vrijednost i učestalost pojavnosti ocjena). Istraživanje je provedeno tijekom akademske 2007./08.godine.

III. REZULTATI I RASPRAVA

1. Procjena studenata o oblicima rada u nastavi na fakultetu

Studenti su procjenjivali oblike rada u nastavi na fakultetu ocjenama od 1 do 5. Kriterij je procjene bio njihov odnos prema: predavanjima, seminarima, vježbama i radionicama kao najčešćim oblicima rada u visokoškolskoj nastavi.

Grafikon 1

Prikaz broja ispitanika koji su na skali ocjenama od 1 do 5 ocijenili predavanja, seminare, radionice i vježbe kao oblike rada

Tablica 1. Rezultati procjene studenata o oblicima nastave na fakultetu

Ocjena	n	Najmanja	Najviša	Prosječna
Radionice	93	1	5	4,02
Vježbe	93	1	5	3,58
Predavanja	93	1	5	2,68
Seminari	93	1	5	2,60

Iz tablice je vidljivo da su studenti najvišu ocjenu dali radioničkom obliku rada – prosječna je ocjena 4,02, a zatim slijede vježbe, koje su ocijenjene prosječnom ocjenom 3,58. Nižu prosječnu ocjenu dali su predavanjima – 2,68, a najnižu seminarima – 2,60.

Studenti su najvišom ocjenom ocijenili radionički oblik rada. Iz grafikona je vidljivo da je 37 studenata radionice ocijenilo najvišom vrijednosti – ocjenom izvrstan, 33 studenta vrlo dobrom ocjenom, a 4 su studenta radionice ocijenila najnižom vrijednosti, ocjenom nedovoljan. Četiri studenta radionice su ocijenila ocjenom dovoljan, a 15 ocjenom dobar. Radionice, a zatim vježbe, ocijenjene su vrlo visokom ocjenom i ti oblici rada rangirani su oko najviših vrijednosti.

Predavanja su u odnosu na druge oblike rada ocijenjena najnižom ocjenom, i to: 15 studenata dalo je nedovoljnu ocjenu, a 31 student dovoljnu.

Samo je 1 student seminare procijenio ocjenom izvrstan, a 12 studenata ocjenom nedovoljan. Najviše je studenata seminare procijenilo ocjenom srednje vrijednosti, odnosno ocjenu dobar dalo je 37 studenata.

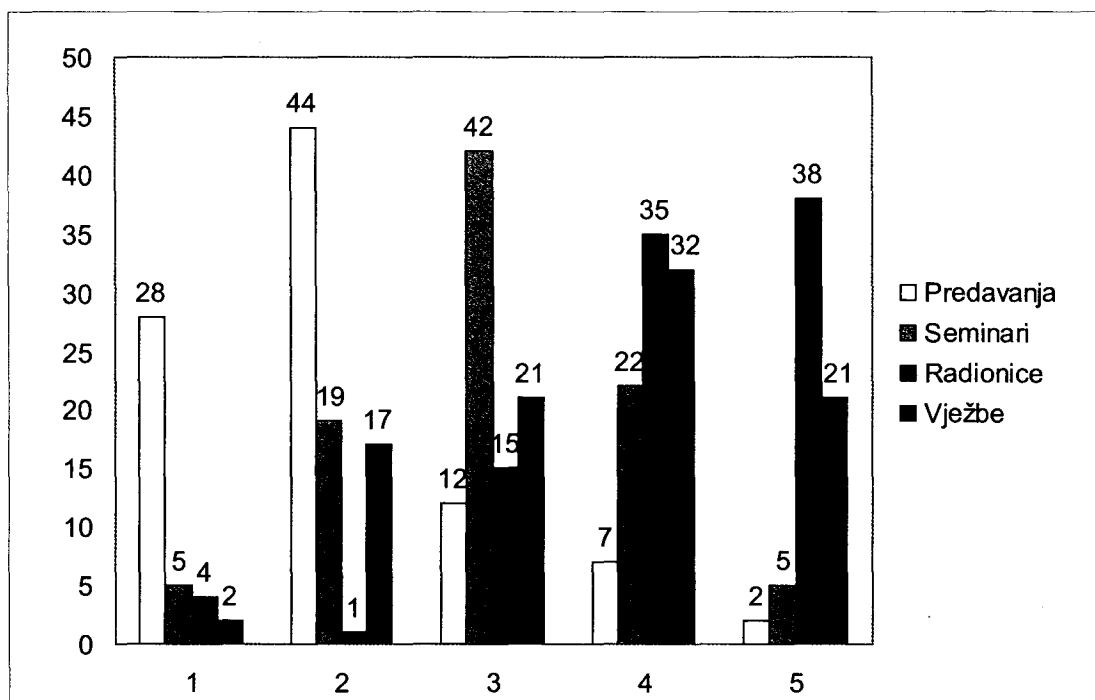
2. Oblici nastave u kojima najviše dolaze do izražaja sposobnosti studenata

Istim kriterijima – ocjenama od 1 do 5 studenti su procjenjivali u kojem obliku nastave najviše dolaze do izražaja njihove sposobnosti.

Tablica 2. Rezultati procjene oblika nastave u kojoj najviše dolaze do izražaja sposobnosti studenata

Ocjena	n	Najmanja	Najveća	Prosječna
Radionice	93	1	5	4,10
Vježbe	93	1	5	3,57
Predavanja	93	1	5	3,03
Seminari	93	1	5	2,04

Iz tablice je vidljivo da studenti najvišom ocjenom procjenjuju rad u radionicama, i to prosječnom ocjenom 4,10. Iza radionica nalaze se vježbe s prosječnom ocjenom 3,57, zatim slijede seminari s prosječnom ocjenom 3,03, a na zadnjem su mjestu predavanja s prosječnom ocjenom 2,04. Procjena studenata upućuje na to da su radionice i predavanja u odnosu na aktivnost studenata u nastavi gdje njihove sposobnosti dolaze do izražaja u dijametralno suprotnom odnosu. Radionice su rangirane na prvom mjestu, a predavanja na posljednjem.

Grafikon 2.

Prikaz procjene studenata oblika nastave u kojem najviše dolaze do izražaja njihove sposobnosti

Studenti su radionice i vježbe ocijenili kao oblike nastave u kojima najviše dolaze do izražaja njihove sposobnosti i osobnosti. S izvrsnom je ocjenom 38 studenata rangiralo radionice, a 21 student vježbe. Visokom vrlo dobrom ocjenom radionice je ocijenilo 35 studenata, a vježbe 32 studenta. Procjenu da radionice uopće ne potiču njihove sposobnosti dala su 4 studenta, a za vježbe samo 2 studenta.

Seminari kao oblik nastave u kojemu se studenti trebaju poticati na razvijanje sposobnosti i osobnosti, rangirali su oko srednje vrijednosti, i to najviše ocjenom dobar – 42 studenta. Nešto višim rangom, ocjenom vrlo dobar, ocijenila su seminare 22 studenta. U skupini onih koji uopće ne vide poticanje svojih sposobnosti na seminarima i koji su ih procijenili ocjenom nedovoljan nalazi se 5 studenata. Onih koji nešto prepoznaju u seminarskoj nastavi i koji su je ocijenili ocjenom dovoljan ima 19.

Studenti su najlošije rangirali predavanja kao oblik rada u nastavi koji treba poticati njihove sposobnosti i tako je 28 studenata procijenilo da predavanja uopće ne potiču njihove sposobnosti i osobnosti, a najviše je studenata, njih 44, predavanjima dalo ocjenu dovoljan.

3. Procjena studenata prihvaćenosti i povezanosti sa svojim kolegama

Kako je u procesu rada radionica vrlo važan stupanj uključenosti i angažiranosti studenata, pitani su da procijene koliko se osjećaju uključeno i angažirano, sigurno i prihvaćeno od strane voditelja radionice i da procijene povezanost i bliskost sa svojim kolegama.

Među studentima koji su procijenili radionice s vrlo visokom prosječnom ocjenom – izvrstan, 86,5 % ih je odgovorilo da se uvijek osjećaju uključeno i angažirano, a 10,8 % rijetko se osjeća uključeno i angažirano. Samo jedan student, iako je ocijenio radionicu izvrsnom ocjenom, ne osjeća se uključeno i angažirano u proces rada radionica. Sigurno i prihvaćeno od strane voditelja osjeća se 35 studenata ili 94,6%, a povezanost sa svojim kolegama procjenjuje 86,5% . Pet studenata (13,5%) rijetko osjeća povezanost sa svojim kolegama.

Studenti koji su radionicu ocijenili vrlo dobrom ocjenom i osjećaju se uključeno i angažirano u procesu rada čine 81,8%. Sigurno i prihvaćeno od strane voditelja osjeća se 75,8% studenata, a povezanost sa svojim kolegama osjeća 72,7% studenata.

Studenti koji su procijenili radionički oblik rada srednjom ocjenom dobar osjećaju se u 60% uključeno i angažirano, a 40% osjeća se povremeno ili rijetko uključeno i angažirano. Sigurno i prihvaćeno od strane voditelja osjeća se 66,7% studenata koji su radionice ocijenili ocjenom dobar, a povezanost sa svojim kolegama osjeća 80% studenata.

25% studenata koji su procijenili radionički oblik rada u nastavi niskom ocjenom dovoljan osjeća se uključeno i angažirano u procesu rada, a 75% osjeća se rijetko uključeno i angažirano.

Ti nam podaci govore da se i pored niske ocjene radioničkog oblika rada studenti uglavnom ne osjećaju isključeno, pasivno i neprihvaćeno.

Među studentima koji su dali negativnu ocjenu radioničkom obliku rada u nastavi, pola njih osjeća se uključeno i angažirano – 2 studenta – a pola povremeno ili rijetko. Sigurno i prihvaćeno od strane voditelja osjećaju se 3 studenta, a povezanost i bliskost sa svojim kolegama osjećaju svi. Zanimljiv je podatak da se studenti koji su ocijenili radionice niskim vrijednostima osjećaju u visokom postotku uključeno i angažirano, sigurno i prihvaćeno od strane voditelja, kao i bliskost i povezanost sa svojim kolegama.

Ako odgovor *uvijek i povremeno* uzmemo kao pozitivan s obzirom na učestalost pojave, tada je od ukupnih ocjena samo jedan student koji je radionički oblik rada ocijenio izvrsnom ocjenom odgovorio da se nikada ne osjeća uključeno i angažirano u proces rada radionica. Stoga možemo reći da se studenti, bez obzira na ocjenu koju su dali radioničkom obliku rada, osjećaju u visokom postotku uključeno i angažirano, sigurno i prihvaćeno od strane voditelja i osjećaju povezanost i bliskost sa svojim kolegama.

4. Procjena studenata o stupnju uključenosti u rad i dinamici rada u radionicama

Dinamika rada u radionicama razumijeva iznošenje osobnih stavova i mišljenja, zastupanje vrijednosti i iznošenje pojedinačnih iskustava i osjećaja.

Od studenata koji su radionički oblik rada ocijenili s izvrstan, njih 94,6%, uvijek sudjeluje u radu. Visok postotak studenata 97,3% odgovorio je da uvijek iznosi svoje mišljenje, a 86,5% studenata govori o svojim iskustvima i osjećajima u procesu nastave na radionicama.

Među studentima koji su ocijenili radionice vrlo dobrom ocjenom, njih 66,7% uvijek sudjeluje u radu, a 97% iznosi svoje mišljenje dok 78,8% govori o svojim iskustvima i osjećajima.

Studenti koji su radionice ocijenili ocjenom dobar, 73,3%, uvijek sudjeluju u radu, 80% iznosi svoje mišljenje, a 73,3% iznosi svoja iskustva i osjećaje.

Svi studenti koji su ocijenili radionice ocjenom dovoljan odgovorili su da sudjeluju u radu, iznose svoje mišljenje i govore o svojim iskustvima i osjećajima.

I studenti koji su negativno ocijenili radionički oblik rada odgovorili su da sudjeluju u radu, 75% iznosi svoje mišljenje, a 50% govori o svojim iskustvima i osjećajima.

Iz ukupnih odgovora studenata vidljivo je da radionički oblik rada u nastavi potiče u vrlo visokom postotku studente na iznošenje svojih stavova, mišljenja, vrijednosti, iskustava i osjećaja.

5. Procjena studenata o svjesnosti interaktivnog procesa u radu u radionicama

Interaktivni odnosi glavni su dio procesa u radioničkom obliku rada te se ispitalo studente koliko su svjesni tog procesa. Važna je svijest o tome koliko mogu zaista čuti druge i učiti od drugih i jesu li svjesni činjenice da ako više sudjeluju, više i dobivaju i imaju bolji uvid u proces. Interaktivni proces može se dogoditi i kada netko manje sudjeluje od drugih, ali je otvoren za suradnju i za primanje. Primanje i davanje povratnih informacija sastavni je dio interaktivnog procesa rada u radionicama.

Studenti koji su radionice ocijenili izvrsnom ocjenom u visokom postotku, 91,9%, svjesni su značenja interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih. Međutim, samo 16,2% procjenjuje da su aktivniji od drugih i da imaju više uvida u proces rada. Većina, 75,7%, odgovorila je da se to događa rijetko. Također su u 70,3% odgovora studenti procijenili da se rijetko događa da uz manje sudjelovanje više uče od drugih.

Povratnu informaciju o svojim aktivnostima na radionicama od drugih studenata uvijek dobije 54,1%, a rijetko 37,8%.

Studenti koji su ocijenili radionice vrlo dobrom ocjenom u 72,7% svjesni su značenja interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih, a 27,3% procijenilo je da se to događa rijetko. I u ovoj skupini studenti su odgovorili u 84,8% da se rijetko događa da su aktivniji od drugih i time više imaju uvida u proces rada. Samo 9,1% odgovorilo je da su aktivniji od drugih i imaju više uvida u proces rada. Svijest o tome da, kada i manje sudjeluju u radu, mogu puno naučiti od drugih, uvijek ima 42,4% studenata, a da se to događa rijetko procijenilo je 45,5% studenata.

Povratnu informaciju o svojim aktivnostima od drugih studenata uvijek dobije 60,6% studenata, a rijetko 39,4% studenata.

Studenti koji su radionički oblik rada ocijenili ocjenom dobar, 86,7%, svjesni su značenja interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih, a 13,3% procijenilo je da se to događa rijetko. Zanimljivo je da je ta skupina studenata procijenila u 66,7% da je aktivnija od drugih i da ima više uvida u proces rada, a 33,3% studenata odgovorilo je da se to događa rijetko. Svijest o tome da, kada i manje sudjeluju u radu, mogu puno naučiti od drugih, ima uvijek 46,7% studenata, a da se to događa rijetko procijenilo je također 46,7% studenata. Da se to nikada ne događa procijenio je jedan student ili 6,6%.

Povratnu informaciju o svojim aktivnostima od drugih studenata uvijek dobije 53,3%, a rijetko 46,7% studenata.

Studenti koji su ocijenili radionice ocjenom dovoljan, 75%, svjesni su značenja interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih, a 25% procijenilo je da se to događa rijetko. 25% studenata procjenjuje da su uvijek aktivniji od drugih i da stoga imaju uvid u proces rada. 25% odgovorilo je da se to događa rijetko, a 50% odgovorilo je da se to nikada ne dogodi. Svijest o tome da, kada i manje sudjeluju u radu mogu puno naučiti od drugih, uvijek ima 50% studenata, a da se to događa rijetko procijenilo je također 50% studenata.

Povratnu informaciju o svojim aktivnostima od drugih studenata uvijek dobije 75% studenata, a rijetko 25% studenata.

Studenti koji su rad u radionicama ocijenili negativnom ocjenom svjesni su značenja interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih u 100% slučajeva. 75% studenata procjenjuje da su uvijek aktivniji od drugih i da stoga imaju uvid u proces rada, a 25% odgovorilo je da se to događa rijetko. Svijest o tome da, kada i manje sudjeluju u radu mogu puno naučiti od drugih, uvijek ima 50%, a da se to događa rijetko procijenilo je također 50% studenata.

Povratnu informaciju o svojim aktivnostima od drugih studenata uvijek dobije 75% studenata, a rijetko njih 25%.

Analizom podataka može se vidjeti da su studenti, također bez obzira na ocjenu koju su dali radioničkom obliku rada, u visokom postotku svjesni značenja interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih. Veću svijest o tome da su aktivniji od drugih i da imaju više uvida u proces u postotcima pokazuju studenti koji su s nižom ocjenom ocijenili radionički oblik rada. Ukupni odgovori pokazuju da su u vrlo malom, gotovo zanemarivom, postotku oni koji su odgovorili da se interakcija u pojedinim segmentima uopće ne događa.

Procjena o učestalosti primanja i davanja povratnih informacija ne ovisi o pojedinim ukupnim ocjenama koje su studenti dali radioničkom obliku rada. I ovdje je vidljivo da između studenata koji su visoko ocijenili radionice i onih koji su nisko ocijenili radionice nema velike razlike. Važno je istaknuti da se prema odgovorima studenata može vidjeti da taj proces nikada ne izostaje.

6. *Koliko se znanje i vještine usvojene na radionicama primjenjuju u svakodnevnom životu*

Istraživanjem je bilo važno doznati koliko studenti i nakon nastave u radioničkom obliku rada razmišljaju o sebi i svojim postignućima usvojenim na nastavi i koliko ta znanja i vještine nastoje primijeniti u životu.

Studenti koji su radionički oblik rada ocijenili izvrsnom ocjenom, njih 62,2%, nakon radionice razmišlja o sebi i svojim postignućima, 32,4% studenata odgovorilo je da se to događa rijetko, a 5,4% da se to nikada ne događa. Znanja i vještine stečene na radionicama primjenjuje 67,6% studenata, a 32,4% studenata rijetko primjenjuje stečena znanja i vještine.

Studenti koji su radionički oblik rada ocijenili vrlo dobrom ocjenom, njih 63,6%, nakon radionice razmišljaju o sebi i svojim postignućima, 33,4% studenata odgovorilo je da se to događa rijetko, a 3% da se to nikada ne događa. Znanja i vještine stečene na radionicama primjenjuje 54,5% studenata, 42,4% studenata rijetko primjenjuje stečena znanja i vještine, a 3% nikada.

Studenti koji su radionički oblik rada ocijenili ocjenom dobar, 40%, nakon radionice razmišljaju o sebi i svojim postignućima, 40% studenata odgovorilo je da se to događa rijetko, a 20% da se to nikada ne događa. Znanja i vještine stečene na radionicama primjenjuje 40% studenata, 53,3% studenata rijetko primjenjuje stečena znanja i vještine, a 6,7% nikada.

Studenti koji su radionički oblik rada ocijenili ocjenom dovoljan, njih 75%, nakon radionice razmišlja o sebi i svojim postignućima, a 25% studenata odgovorilo je da se to događa rijetko. Znanja i vještine stečene na radionicama primjenjuje 50% studenata, a 50% studenata rijetko primjenjuje stečena znanja i vještine.

Studenti koji su radionički oblik rada ocijenili nedovoljnom ocjenom, njih 75%, nakon radionice razmišlja o sebi i svojim postignućima, a 25% studenata odgovorilo je da se to događa rijetko. Znanja i vještine stečene u radionicama primjenjuje 75% studenata, a 25% studenata rijetko primjenjuje stečena znanja i vještine.

U studentskim odgovorima može se vidjeti kako oni u visokom postotku nakon nastave u radionicama razmišljaju o sebi i svojim postignućima, a u malom postotku to se uopće ne događa. Važan je podatak i da se u svim skupinama studenata u visokom postotku javljaju odgovori kako znanja i vještine stečene na nastavi u radionicama nastoje primijeniti u svakodnevnom životu.

Zaključak

Pred visokoškolskom nastavom stoje brojni izazovi za promjenom, posebno u podizanju kvalitete nastavnog procesa. Strategija učenja mora počivati na aktivnom ponašanju studenta, a ne na preuzimanju gotovih znanja. Oblici visokoškolske nastave: predavanja, seminari i vježbe trebaju napustiti svoje ustaljene forme prijenosa znanja i osigurati da procesi spoznavanja nastaju kroz aktivnosti samog studenta. Naglasak treba biti na učenju otkrivanjem, istraživanjem, jer tako student stvara novo iskustvo i stječe nova znanja. Strategije učenja trebaju biti prilagođene određenom stilu učenja jer je vjerojatnije da će tada učenje biti uspješnije. Prema tome, samo će raznolike aktivnosti u nastavi osigurati uspjeh.

Radionice, kao relativno nov oblik nastave, prema svojim osnovnim načelima odgovaraju zahtjevima aktivnog i iskustvenog učenja i čine veliku razliku u kvaliteti odnosa među sudionicima u odnosu na frontalni, klasični rad u učionici. To potvrđuju i rezultati ovog istraživanja.

Radionički oblik rada studenti su u najvećem postotku ocijenili najvišim ocjenama, a predavanja najnižom ocjenom. Rezultati istraživanja pokazuju da studenti visoko cijene oblike rada u kojima mogu biti aktivni i izraziti svoje sposobnosti. U tom smislu, na prvom su mjestu radionice, zatim vježbe, seminari, a potom predavanja.

Rezultati istraživanja također su potvrdili kako su studenti svjesni važnosti interakcije u radu i uvijek im je važno čuti druge i učiti od drugih. U visokom su postotku odgovorili da na radionicama mogu slobodno iznositi svoje stavove i mišljenja, zastupati svoje vrijednosti i iznositi pojedinačna iskustava i osjećaje.

Posebna važnost radioničkog oblika rada jest u tome što započeti procesi na nastavi ne završavaju nastavom. Važno je koliko studenti i nakon nastave razmišljaju o sebi i svojim postignućima usvojenim na nastavi i koliko ta znanja i vještine nastoje primijeniti u životu. Istraživanje je pokazalo da su studenti svjesni tog procesa i u vi-

sokom postotku razmišljaju o svojim postignućima i nove vještine nastoje primijeniti u životnim situacijama.

Istraživanje je pokazalo da između odgovora studenata koji su visoko ocijenili radionice kao i onih koji su nisko ocijenili radionice nema velike ni bitne razlike. Moglo se očekivati da će odgovori studenata koji su niskom ocjenom ocijenili radionice biti u suprotnosti s odgovorima studenata koji su ih ocijenili visokom ocjenom. Naprotiv, i studenti koji su nisko ocijenili radionički oblik rada svjesni su važnosti i značenja tog procesa.

Stoga se može zaključiti da je vrijednost radioničkog oblika rada u njegovoj specifičnosti s posebnom metodologijom i pravilima rada kojima se osigurava uspjeh u procesu aktivnog učenja svakog pojedinog sudionika.

Literatura

- Bognar, L. i Matijević, M. (2005). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga
- Bognar, L., Uzelac, M., Bagić, A. (1994). Budimo prijatelji. Zagreb: Slon
- Grozdanić, V. (2003). Suradničko i iskustveno učenje, U: Cota-Bekavac, M., Grozdanić V., Benge Kletzien. Zagreb: Forum za slobodu odgoja, 33-56.
- Jelavić, F. (2008). Didaktika. Zagreb: Naklada Slap
- Knowles, M. S., Holton, E. F. i Swanson, R.A. (1998). The Adult Learner, Houston: Gulf Professional Publishing Company
- Kyriacou, C. (1997). Temeljna nastavna umijeća: metodički priručnik za uspješno poučavanje i učenje. Zagreb: Educa
- Ledić, J. i Kovač, V. (2005). Prijedlog programa inicijalnog osposobljavanja visokoškolskih nastavnika za rad u nastavi. Udruga za razvoj visokog školstva „Universitas“ Rijeka, www.ffri.hr/-universitas/
- Marković, D. <http://www.hajdeda.org.rs/>

SIGNIFICANCE OF WORKSHOP CLASS ACTIVITIES

Summary

Workshops are new teaching forms especially at faculties. Out of all activity forms they encourage experiential learning that always requires processing, as well. There lies great significance of the workshop. As a specific activity form in teaching, it has special methodology and rules which enable successful and active teaching procedure.

The research results relating to the Teaching Training Faculty students' attitude to workshops show that students prefer this form of activity to other teaching forms.

Key words: *Students; teaching; activity form; workshops; experiential learning; consciousness*